

УДК 81'246.2(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2023.1.7>

ФЕНОМЕН БІЛІНГВІЗМУ В УКРАЇНІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ

Вікторія Сікорська

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри довузівської підготовки
Одеського національного морського університету
вул. Мечникова, 34, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0001-7278-8464
e-mail: sikorskavika1003@gmail.com

Анотація. Головним складником та результатом взаємодії різних мовних систем, які можуть бути спорідненими, є явище білінгвізму. Це сприяє виникненню мовних контактів, які проявляються через лінгвістичну інтерференцію. Реальною мовною ситуацією в Україні на сьогодні ще є проблема українсько-російської двомовності, що зумовлена тривалими культурними та політичними зв'язками між країнами. Тривалий період перебування України спочатку у складі росії, а потім у Радянському Союзі призвів до двомовності на її території. Сьогодні незалежно від місця – на вулиці, в установах, організаціях, на підприємствах або навіть у межах однієї родини, можна почути як українську, так і російську мови. Більшість громадян України є білінгвами, тобто людьми, які добре володіють обома мовами. Мовна ситуація, в якій на одній території функціонують дві мови, має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, такий контакт мов сприяє взаємозбагаченню мовних систем, що призводить до збільшення словникового запасу кожної з них. Однак, з іншого боку, брак свідомого використання специфічних національних слів може призвести до порушення літературних норм і негативно вплинути на якість мовленнєвої комунікації. У статті розглянуто поняття білінгвізму в Україні та його зв'язок з лінгвістичною інтерференцією, наведені приклади мовної взаємодії, що відбувається в умовах білінгвізму, а також описані наслідки цього явища для мовної культури та етнічної ідентичності населення. У статті також проаналізовано історичні передумови виникнення явища білінгвізму, наведено шляхи подолання негативних наслідків лінгвістичної інтерференції в умовах білінгвізму, до яких належать розвиток мовленнєвої культури, підтримка української мови, використання білінгвальних методів, розвиток мовленнєвого самосвідомлення та зменшення міжмовної інформаційної конкуренції. Ці шляхи, окрім запобігання негативним наслідкам білінгвізму, можуть допомогти зберегти літературну чистоту української мови. Було визначено, що держава повинна стимулювати використання української мови в усіх сферах життя, забезпечувати її захист від зайвого впливу інших мов та сприяти її розвитку.

Ключові слова: двомовність, мовна політика, соціолінгвістика, комунікація, культурна ідентичність, мовне середовище.

THE PHENOMENON OF BILINGUALISM IN UKRAINE THROUGH THE PRISM OF LINGUISTIC INTERFERENCE

Viktoriya Sikorska

Candidate of Philological Sciences,
Head of the Department of Pre-University Training
Odessa National Maritime University
34, Mechnikova Str., Odessa, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7278-8464
e-mail: sikorskavika1003@gmail.com

Abstract. The phenomenon of bilingualism is the main component and result of the interaction of different language systems, which may be related. This phenomenon contributes to the emergence of language contacts, which are manifested through the phenomenon of linguistic interference. The real language situation in Ukraine today is active Ukrainian-Russian bilingualism, which is due to long cultural and political ties between the countries. The long period of Ukraine's stay, first as part of Russia, and then in the Soviet

Union, led to the presence of bilingualism on its territory. Today, regardless of the place – on the street, in institutions, organizations, enterprises or even within the boundaries of the same family, you can hear both Ukrainian and Russian languages. Most citizens of Ukraine are bilingual, that is, people who speak both languages well. The linguistic situation in which two languages function in the same territory has both positive and negative consequences. On the one hand, such language contact contributes to the mutual enrichment of language systems, which leads to an increase in the vocabulary of each of them. However, on the other hand, the lack of conscious use of specific national words can lead to a violation of literary norms and negatively affect the quality of speech communication. The article considered the concept of bilingualism in Ukraine and its connection with linguistic interference. Examples of linguistic interaction occurring under conditions of bilingualism are given, as well as the consequences of this phenomenon for the linguistic culture and ethnic identity of the population are described. The article also analyzed the historical prerequisites for the phenomenon of bilingualism. There are ways to overcome the negative consequences of linguistic interference in the conditions of bilingualism, which include the development of speech culture, support of the Ukrainian language, the use of bilingual methods, the development of speech self-awareness and the reduction of interlingual informational competition. In addition to preventing the negative consequences of bilingualism, these ways can help preserve the literary purity of the Ukrainian language. It was determined that the state should stimulate the use of the Ukrainian language in all spheres of life, ensure its protection from the excessive influence of other languages, and promote its development.

Key words: *bilingualism, language policy, sociolinguistics, communication, cultural identity, language environment.*

Постановка проблеми. За мовознавчою термінологією білінгвізм або двомовність – це специфічний стан суспільного життя, коли дві мови функціонують та співіснують у межах однієї держави. Це явище зазвичай виникає внаслідок міжмовних контактів та етнічної різноманітності суспільства, наприклад, у країні, де проживають дві етнічні групи, які використовують різні мови. Двомовність може мати різні форми і виявлятися на різних рівнях: національному, регіональному, муніципальному, інституційному, корпоративному тощо. Вона може бути офіційно визнаною та закріпленою у законодавстві або існувати на практичному рівні, де різні мови використовуються в різних сферах життя, таких як освіта, влада, культура, бізнес тощо. Окрім офіційного білінгвізму, розрізняють ще неофіційний, коли в державі визнана законом тільки одна мова, а інша мова все ще активно використовується значною частиною населення.

Двомовність може мати багато переваг, таких як забезпечення рівних можливостей для мовців, збереження культурного різноманіття, політична стабільність, підтримка мовного розвитку та багатомовні комунікації. Однак вона також може ставити виклики, такі як витрати на багатомовні програми, баланс між різними мовами, сприяння рівноправ'ю та взаєморозумінню між різними мовними групами.

Дослідження двомовності/білінгвізму є предметом вивчення у багатьох наукових царинах, включаючи лінгвістику, психологію,

соціологію, антропологію, освіту та багато інших. У психології дослідження двомовності зосереджуються на вивченні когнітивних процесів, пов'язаних із мовним сприйняттям, розумінням та використанням двох мов. У соціології та антропології дослідження двомовності зосереджуються на вивченні впливу двомовності на культурну ідентичність, національну свідомість та соціальні відносини. У галузі освіти дослідження двомовності зосереджуються на вивченні методів навчання двох мов та впливу двомовного середовища на навчальний процес.

Дослідження двомовності проводять у багатьох країнах, де функціонують дві чи більше мов. Наприклад, у Канаді дослідження двомовності зосереджуються на вивченні взаємодії між англійською та французькою мовами, у Іспанії – між іспанською та каталонською, а в Швейцарії – між німецькою, французькою та італійською мовами.

У лінгвістиці дослідження двомовності зосереджуються на вивченні взаємодії двох мов, включаючи вивчення мовних переходів, інтерференції та трансферу між мовами. Однією з перших спроб окреслення цієї проблеми можна вважати працю «Мова і нація» В. Іванишина та Я. Радевича-Винницького [9] про суть, роль і функціонування мови у суспільстві, де наголошено на розкритті механізмів денаціоналізації народу. Про поширення різних форм українсько-російського білінгвізму говорять у своїх працях Л. Масенко [10], М. Шульга [11, с. 49–75],

Н. Матвеева, виголошуючи побоювання про складність конкурування української мови з російською, маючи надзвичайно низький рівень мовної свідомості багатьох українців, у результаті чого мова титульної нації перебуває на периферії багатьох сфер суспільного життя [12]. С. Соколова засвідчує тенденцію до зміцнення офіційної позиції мови, спостерігають також готовність населення до розширення функцій державної мови (до 50%) і практичну відсутність бажання їх обмежити (лише близько 3%). Кожен другий вважає, що більшість населення країни є білінгвами і майже стільки ж зараховують себе до них, а також схильні думати, що особистий білінгвізм запобігає конфліктам. Водночас більшість не бачить перспектив у державному білінгвізмі й підтримує державний статус лише для української мови (68%) [8].

Більшість згаданих нами учених говорять про престижність мови, акцентуючи увагу на її авторитетності в міжнародному та міжнародному спілкуванні [9, с. 100], беззаперечному аксіологічному й оцінному компоненті [13, с. 43–48] та, незважаючи на ситуацію двомовності (а інколи й полімовності), українці постійно проживають ситуацію взаємодії або ж взаємовпливів різних світоглядних позицій, сформованих під впливом декількох мов, насамперед української та російської [14, с. 151]. Тому певну роль у такій мовній поведінці людей відіграють частіше не внутрішні чинники, тобто бажання спілкуватися якоюсь конкретною мовою, а зовнішні. Як констатує С. Єрмоленко, визначення престижності мови відбувається за рахунок «створення знакових текстів цією мовою, а також наукове опрацювання мови, виявлення її характеристичних ознак у зіставленні із сусідніми мовами. Соціальний престиж мови вимірюється статусом літературної (або стандартної) мови серед різновидів етнічної (національної) мови» [13, с. 150].

Адже маємо усвідомити роль мови як засобу державотворення в країні, як знаряддя консолідації суспільства. І хай для одних людей ця мова буде «рідною, материнською, першою мовою, якою вони почали спілкуватися зі світом» [13, с. 102], а для інших – засвоєною, яка сприяє процесу адаптації в мовному просторі, мовою, за допомогою якої сприймається українська національна культура. Такі українські вчені, як С. Соко-

лова [4], О. Стрижак [5], Т. Боднарчук [1] та інші, виявили зацікавленість у проблемі білінгвізму та українсько-російської інтерференції.

Т. Черкасова зазначила, що мовна ситуація в Україні є складною та багатоаспектною, але вже впевнено можна говорити про те, що у майбутньому питання російсько-українського білінгвізму буде закрито. Це пов'язано з тим, що на сьогодні більшість населення за власним бажанням чи з необхідності віддає перевагу українській мові [6].

Метою статті є дослідження явища білінгвізму в Україні з точки зору лінгвістичної інтерференції та визначення шляхів подолання негативних наслідків цього явища. Для досягнення цієї мети необхідно дослідити сутність та особливості лінгвістичної інтерференції у білінгвальному середовищі, визначити основні наслідки такого явища, проаналізувати методи та підходи для подолання виявлених наслідків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна стикається з парадоксальною мовною ситуацією останніми роками, оскільки Конституція передбачає лише одну державну мову, проте інша мова, яка є мовою опонента, вільно функціонує, незважаючи на майже повну її відсутність у деяких регіонах. Фактично Україна живе в умовах білінгвізму, який не передбачений законом [6, с. 167].

Одним з прикладів мовної взаємодії, що відбувається в умовах білінгвізму в Україні, є використання різних мов у різних сферах життя. Українська мова є офіційною мовою держави, тому її використовують у всіх офіційних документах, на нарадах, у школах та інших сферах державного життя [2, с. 29].

До початку повномасштабного вторгнення в 2022 році російська мова була ще досить поширеною в Україні. Спираючись на Всеукраїнське опитування «Думки і погляди населення України» (Омнібус), що проводилося Київським міжнародним інститутом соціології у травні–червні 2020 року [15], можемо стверджувати, що майже 40% українців вважають, що за останній рік у їхньому житті побільшало української мови, при цьому для 52% респондентів «нічого не змінилося» з часу ухвалення закону. Загальнонаціональне дослідження, проведене Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно із соціологічною службою Центру Разумкова,

наголошує, що українську рідною мовою вважають 73,4% українців [16]. Але по регіонах картина дещо інша: на Заході та в Центрі держави українську вважають рідною більшість громадян – 96% та 88,7%. На Півдні кількість тих, хто вважають українську й російську мову рідною, є однаковою (в межах статистичної похибки) – близько 43–44%. На Сході незначно переважає кількість тих, хто вважає рідною російську (49,7% проти 44,3%). Тому більшість учених наголошують на важливості мовного питання.

Повномасштабне вторгнення суттєво змінило ситуацію з двомовністю в Україні, російська мова стала об'єктом політичних та національних конфліктів в Україні [8, с. 71], стала більш контроверсійною та сприймається багатьма українцями як мова окупантів. Загалом, повномасштабне вторгнення росії та війна на Сході України спричинили зміну мовної ситуації в країні, зокрема щодо статусу російської мови та її використання, а також змінили сприйняття двомовності в Україні.

Після подій 2014 року уряд України прийняв низку законодавчих актів, які стосуються мовної політики країни. Зокрема, у 2019 році прийнято Закон про забезпечення функціонування української мови як державної. Цей Закон розширив обсяг інформації, яка повинна бути надана українською мовою, встановив правила використання української мови у сфері державного управління, освіти та культури.

Також у 2017 році ухвалено Закон про освіту, який забороняє викладання в школах та інших навчальних закладах усіх предметів мовою, яка не є державною (українською мовою). Цей Закон спричинив гучний резонанс, зокрема серед громадських організацій із захисту прав національних меншин, які вважають, що він обмежує права національних меншин на отримання освіти мовою своєї національної меншини.

Варто відзначити, що використання російської мови в Україні не є повністю забороненим і залишається поширеним серед певної частини населення, особливо серед старшого покоління та в окремих регіонах країни. Однак зміцнення становища української мови та збільшення вимог до її використання в деяких сферах життя може призвести до суттєвого зменшення використання російської мови в майбутньому.

Загалом, дослідження двомовності в Україні є надзвичайно важливим для розуміння мовної ситуації в країні та розробки ефективної мовної політики, яка б відповідала потребам усіх верств населення.

Повномасштабне вторгнення РФ значно вплинуло на ставлення до української мови. Це спонукало мільйони українців переосмислити своє коріння та національну ідентичність. Зараз абсолютна більшість українців виступають за єдину державну мову – українську, відділяючись від усього, що пов'язувало їх з країною-агресором. Стейка динаміка зростання кількості тих, хто вважає українську мову рідною, спостерігається як в Україні, так і за кордоном. Останні опитування свідчать про те, що 83% українців визнають та бажають, щоб українська мова залишалася єдиною державною мовою в Україні та світі [3].

Від самого початку в Україні теорія та практика білінгвізму викликала позитивний відгук, проте на сьогодні це ставлення змінилося, і білінгвізм засуджується, а також стає причиною дискусій та суперечок.

Іншим прикладом мовної взаємодії є поширення мовної інтерференції – впливу однієї мови на іншу. Інтерференція – це складне мовне явище, яке має різні причини, залежить від історичних, лінгвістичних, психологічних та соціальних чинників [5, с. 52].

Брак єдиного визначення цього терміна свідчить про те, що його розуміння може різнитися серед дослідників. Деякі вчені вважають, що інтерференція передбачає будь-які зміни в мові, які виникають через контакт між мовами, тоді як інші пов'язують інтерференцію лише з відхиленням від мовних норм, що викликане впливом іншої мови [1, с. 16].

Основні причини інтралінгвістичного впливу можуть бути пояснені через типологічну спорідненість між східнослов'янськими мовами та формальну схожість звуків і букв багатьох слів в українському та російському лексиконі.

Негативний вплив російської мови на українську можна помітити на всіх рівнях мовлення, включно з фонетикою, лексикою та граматиною.

Українська та російська мови мають багато спільних слів, граматичних структур та висловів, тому досить часто виникають ситуації, коли українці використовують російські слова та висловлювання під час

спілкування українською мовою та навпаки. Це може призвести до зміни лексичного складу мови та втрати її чистоти.

Поширення білінгвізму української та російської мов та їх поєднання в межах схем «низька-висока» та «престижна-непрестижна» викликали появу феноменів диглосії та суржику як елементів мовної поведінки та комунікації громадян. Диглосія – це явище, коли в одному суспільстві функціонує дві мови, одна з яких використовується у формальних ситуаціях, а інша – у неформальних. Формування цього феномену може бути наслідком впливу іншомовного середовища, зокрема російської мови, на українську мову та культуру.

Своєю чергою суржик – це так звана суміш мов, яка виникає штучно, без дотримання будь-яких норм. В Україні суржик складається з елементів української та російської мов, але має свої особливості в лексиці, граматиці та вимові [4, с. 45].

Ці поняття є проявом лінгвістичної інтерференції та феномену білінгвізму в Україні, де використовуються як українська, так і російська мови, що має великий вплив на культуру та ідентичність нації. Вони тісно пов'язані з культурою мовлення як окремого індивіда, так і суспільства загалом [7]. Розуміння причин, характеристик та механізмів виникнення та функціонування цих явищ у мовному середовищі країни дозволяє розробити рекомендації та заходи, які сприятимуть збільшенню використання української літературної мови та зміцненню її позицій.

Лінгвістична інтерференція – це явище, коли мовні структури однієї мови вплива-

ють на іншу мову, з якою вони контактують, і можуть викликати мовні помилки та неточності різних видів (табл. 1). У контексті білінгвізму в Україні лінгвістична інтерференція може бути спричинена контактом української та російської мов [8, с. 52].

Ці типи інтерференції можуть взаємодіяти між собою, ускладнюючи процес вивчення мови та використання її в різних контекстах.

Орфоепічні правила, відмінні від української мови, є джерелом інтерферентних впливів на рівні фонетики, що спричиняють невластиву вимову окремих звуків і цілих слів українською мовою. Наприклад, такі правила включають [4, с. 34]:

– вимову звука [a] на місці ненаголошеного [o] так, що [дарога] вимовляється неправильно замість правильного варіанту [дорога];

– завжди м'яку вимову шиплячих на місці літер «че» і «ща»: [ч'асто] замість [ча́сто], [ш'чо́] замість [шчо́];

– вимову глухих приголосних на місці їхніх парних дзвінких перед іншими глухими та наприкінці слова: [р'ітко] – замість [р'ідко], [д'уп] – замість [дуб].

Лінгвістична інтерференція може мати негативний вплив на процес вивчення мови та на рівень комунікативної компетентності. Однак існують певні шляхи мінімізації цього впливу (рис. 1).

А втім важливо зазначити, що білінгвізм української та російської мов не є однозначною причиною лінгвістичної інтерференції. Інтерференція може виникати й з інших мов, зокрема з мов, які вивчаються в Україні як іноземні.

Таблиця 1

Види лінгвістичної інтерференції

Тип інтерференції	Опис
Фонетична	Вплив звукової структури однієї мови на звукову структуру іншої мови
Граматична	Вплив граматичних структур однієї мови на граматичні структури іншої мови.
Лексична	Запозичення лексичних одиниць з іншої мови, що виражено в перенесенні фонемної послідовності з однієї мови в іншу, порушенні структури значення лексем рідної мови та утворенні нових слів, що може призвести до стилістичних порушень мовної норми і буквализмів.
Семантична	Вплив значень слів однієї мови на значення слів іншої мови.
Стилістична	Вплив стилістичних характеристик однієї мови на стилістичні характеристики іншої мови, що виражається у заміні слів стилістичними синонімами, які змінюють стиль висловлювань.
Прагматична	Вплив різних культурних концепцій на вживання мови в конкретних ситуаціях.

Джерело: [6].

Рис. 1. Шляхи мінімізації негативного впливу лінгвістичної інтерференції

Джерело: [8].

За допомогою інструментальних досліджень, аудиторського аналізу та соціолінгвістичних даних було з'ясовано, що фонетична інтерференція має найбільшу стійкість [7, с. 4]. Ця стійкість настільки висока, що

проявляється не тільки у білінгвальній частині населення, а спостерігається у вторинних монолінгвітів у вигляді фонетичного субстрату, який вони успадкували від системи, якою вже не володіють.

Висновки і перспективи подальших розробок. Вивчення явища білінгвізму та лінгвістичної інтерференції є дуже важливим для суспільства та мовної політики в Україні. Розуміння причин та наслідків цих явищ дає змогу розробляти ефективні підходи до збереження та розвитку української мови як державної.

Дослідження білінгвізму та лінгвістичної інтерференції дає можливість зрозуміти, які процеси відбуваються в мовленні, як вони впливають на сприйняття мовного повідомлення. Це допомагає розробляти ефективні методики викладання мови, а також покращувати комунікацію між різними мовними групами в Україні.

Перспективами подальших досліджень є визначення впливу інших мов, окрім російської, на українську мову та на процес формування явища білінгвізму в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боднарчук Т. До питання дослідження явища білінгвізму в мовознавстві. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. 2020. № 17. С. 14–20.
2. Коханова І., Сафонова Т. Амбівалентне ставлення до мови як наслідок неофіційного білінгвізму в Україні. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 1. С. 28–32.
3. Прищак В. Як війна вплинула на ставлення до української мови. *ГЛАВКОМ*. 2022. 25 березня. URL: <https://glavcom.ua/country/incidents/yak-viyna-vlinula-na-stavlennya-doukrajinskoji-movi-doslidzhen-nya-832891.html>.
4. Соколова С.О. Українсько-російський білінгвізм в Україні: сприйняття зсередини та зовні. *Українська мова*. 2021. № 3 (79). С. 30–53.
5. Стрижак О.О. Проблема лінгвістичної інтерференції у міжкультурній комунікації. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2020. № 1. С. 51–58.
6. Черкасова Т.А. Проблеми білінгвізму в Україні на сучасному етапі. *Пріоритетні напрями розвитку науки* : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Вінниця, 5 квітня 2021 року. Вінниця, 2021. С. 166–171.
7. Shevchuk-Kliuzheva O. The Sociolinguistic Aspect of Ukrainian Russian Child Bilingualism on the Basis of a Survey of Ukrainian Families. *Cognitive Studies / Études cognitives*. 2020. No. 20. URL: <https://doi.org/10.11649/cs.2323> (дата звернення: 03.04.2023).
8. Соколова С. Білінгвізм в Україні і проблеми національної ідентичності. *Balkanica et Slavia*. 2022. № 2 (1). Р. 51–72.
9. Іванишин В. Мова і нація: тези про місце і роль мови в національному відродженні України / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький. Вид. 4-те, допов. Дрогобич : Відродження, 1994. 217 с.
10. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики : посібник. Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ : Києво-Могилян. акад., 2010. 242 с.
11. Шульга О. Функціонування української і російської мов в Україні та її регіонах. *Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом*. Київ : ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України, 2008. 398 с.
12. Матвеева Н. Білінгвізм та дигловія в студентському середовищі. *Мова і суспільство*. 2019. Випуск 10. С. 120–128.
13. Ермоленко С. Соціальна престижність літературної мови. *Культура слова*. 2012. 177 с.

14. Ткачук Т. Ідентифікаційна функція мови в білінгвальному середовищі (на прикладі міста Вінниці). *Теоретична і дидактична філологія. Серія «Філологія»*. № 23. 2016. С. 149–157.
15. Ставлення населення України до закону про мову. Прес-релізи та звіти КМІС. URL: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=960&page=1&fbclid=IwAR1VpRvGsuw45W2OWc-iAdoUB8HXuS9KBwy7JcuHb4HcnzyzzjwLqqbeyumg>.
16. Становище української мови в 2020 році: аналітичний огляд. URL: <https://prostirsvobody.org/img/ck341/plugins/filemanager/browser/default/images/Stan.pdf>.

REFERENCES

1. Bodnarchuk, T. (2020) Do pytan'nia doslidzhennia yavlyshcha bilinhvizmu v movoznavstvi [On the Study of the Phenomenon of Bilingualism in Linguistics]. *Ivan Ohienko i suchasna nauka ta osvita*, 17, 14–20 [in Ukrainian].
2. Kokhanova, I. & Safonova, T. (2022) Ambivalentne stavlennia do movy yak naslidok neofitsiinoho bilinhvizmu v Ukraini [Ambivalent attitude towards language as a consequence of unofficial bilingualism in Ukraine]. *Visnyk Knyzhkovoï palaty*, 1, 28–32 [in Ukrainian].
3. Pryshchak, V. (2022) Yak viina vplynula na stavlennia do ukrainskoi movy [How the war affected the attitude towards the Ukrainian language]. *HLAVKOM*. Retrieved from: <https://glavcom.ua/country/incidents/yak-viyna-vlynula-na-stavlennya-doukrajinskoji-movi-doslidzhennya-832891.html> [in Ukrainian].
4. Sokolova, S.O. (2021) Ukrainsko-rosiiskyi bilinhvizm v Ukraini: spryniattia zseredyny ta zovni [Ukrainian-Russian bilingualism in Ukraine: perceptions from within and without]. *Ukrainska mova*, 3(79), 30–53 [in Ukrainian].
5. Stryzhak, O.O. (2020) Problema linhvistychnoi interferentsii u mizhkulturnii komunikatsii [The problem of linguistic interference in intercultural communication]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Filolohichni nauky*. (1), 51–58 [in Ukrainian].
6. Cherkasova, T.A. (2021) Problemy bilinhvizmu v Ukraini na suchasnomu etapi [Problems of bilingualism in Ukraine at the present stage]. *Priorytetni napriamy rozvytku nauky: materials of the International scientific and practical Internet conference, Vinnytsia, April 5, 2021*. Vinnytsia, pp. 166–171 [in Ukrainian].
7. Shevchuk-Kliuzheva, O. (2020) The Sociolinguistic Aspect of Ukrainian Russian Child Bilingualism on the Basis of a survey of Ukrainian families. *Cognitive Studies*, 20 (20). DOI: 10.11649/cs.2323.
8. Sokolova, S. (2021) Ukrainian-Russian bilingualism in Ukraine: Inside and outside perception. *Balkanica et Slavia*, 2 (1), 51–72 [in Ukrainian].
9. Ivanyshyn, V. (1994) Language and nation: theses about the role and place of language in the Ukrainian national revival / V. Ivanyshyn, Ya. Radevich-Vynnytskyi. Is. 4, exp. Drohobych: Vidrozhennia. 217 p.
10. Masenko, L. (2010) Sociolinguistic Studies: manual. Nat. univ. "Kyiv-Mohyla Academy". Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy. 242 p.
11. Shulha, O. (2008) Functioning of Ukrainian and Russian languages in Ukraine and its regions. Language situation in Ukraine: between conflict and consensus. Kyiv: Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. 398 p.
12. Matveieva, N. (2019) Bilingualism and diglossia in students' environment. *Language and society*. Issue 10. P. 120–128.
13. Yermolenko, S. (2012) Social prestige of the literary language. Culture of the word. 177 p.
14. Tkachuk, T. (2016) The identifying function of language in bilingual environment (on the example of Vinnytsia). *Theoretical and didactical philology. Series "Philology"*, 23. P. 149–157.
15. The attitude of the population of Ukraine to the law on language. Press releases and reports. Retrieved from: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=960&page=1&fbclid=IwAR1VpRvGsuw45W2OWc-iAdoUB8HXuS9KBwy7JcuHb4HcnzyzzjwLqqbeyumg>.
16. The position of the Ukrainian language in 2020: an analytical review. Retrieved from: <https://prostirsvobody.org/img/ck341/plugins/filemanager/browser/default/images/Stan.pdf>.